

A high-contrast, black and white illustration of a man with a determined expression, shouting into a large megaphone. The man is wearing a light-colored shirt and a dark jacket. The megaphone is positioned in front of his mouth, and the sound waves are depicted as a large, dark, circular shape behind the title.

DE ROOIE ROEPTOETER

JAARGANG 1 N°6 JUNI 1986

colofon

De Rooie Roeptoeter is een afhankelijke, onregelmatig verschijnende actiekant voor Oisterwijk. De RRT beoogt een bindend element te zijn voor mensen in strijd voor een leefbaar bestaan en is een spreekbuis voor allen die door het kapitalisme en andere vormen van onderdrukking en uitbuiting mond dood worden gemaakt. De RRT belicht vanuit een linkse optiek politieke en culturele ontwikkelingen in Oisterwijk en geeft bekendheid aan publicaties en manifestaties van CPN-PPR-PSP en sociale bewegingen die opkomen voor een veilige en rechtvaardige maatschappij. Een (steun-)abonnement kost f 5,- per jaargang te voldoen op gironummer 5264985 tnv werkgroep CPN-PPR-PSP te Oisterwijk. Je krijgt dan 6 keer dit schitterende blad bezorgd (als alles meezit tenminste).

*Redactiecollectief De Rooie Roeptoeter
Postbus 340 5060 AH Oisterwijk*

SCHIET RECHTS OP?

VAN EEN AUGURKENTON EN EEN LAMPEGLAS

Op een gewone donderdag in een gewone week ergens achter in de jaren twintig verliet Karel Bekkers het huis van Dr. Schröder. Hij had juist zijn wekelijkse avond EHBO-cursus achter de rug en wilde naar huis fietsen. Het was merkwaardig stil op straat. Na nog geen 100m gefietst te hebben schoten uit een steeg enkele veldwachters te voorschijn die hem toebeten onmiddellijk om te keren. Verschrikt draaide Bekkers zijn fiets richting postkantoor maar ook daar stond de marechaussee op straat die hem de doorgang versperde: "Wegwezen hier!", was hun korte commentaar. De arme Bekkers voelde dat hij geen kant meer op kon en weer wat verder kreeg hij van het gezag enkele forse klappen met de halve sabel. Er vandoor gaan leek nu helemaal onmogelijk en steeds meer trouwe gezagsdragers bevolkten De Lind. Bekkers kreeg weer een klap en uiteindelijk is hij naast zijn fiets bewusteloos tegen de straatkeien geklapt. Twee dagen was hij van de wereld en thuis dachten de familieleden dat Karel het niet zou halen. Toch knapte hij op met een lichaam dat onder de striemen zat en nog een half jaar zou de rug- en hoofdpijn hem achtervolgen. Karel Bekkers was het onschuldige slachtoffer geworden van één van de laatste partijtjes 'toafelen' in Oisterwijk.

VOLKSCULTUUR

Aan het begin van deze eeuw raakte Oisterwijk steeds meer uit zijn isolement. Geschoolde arbeiders kwamen van buiten het dorp om de nieuwe en vaak moeilijke roepen uit te voeren. Zo kwam uit de buurt van Den Bosch bijvoorbeeld de sigarenmaker Frits van Dartel die bij de Huifkar zijn centen zou gaan verdienen. Ook liberale ondernemers streken neer in het dorp met geheel andere opvattingen over het gemeenschapsleven dan die in het dorp gewoon waren. Zo keerden zij zich tegen de grote rol van de priesters, en het waren dan ook deze liberalen die kapelaan Huybers uiteindelijk tot zijn vertrek dwongen.

Door al deze invloeden verloor Oisterwijk haar relatieve autonomie en verdween beetje bij beetje de eigen volkscultuur. Met volkscultuur wordt de cultuur van de lokale gemeenschap bedoeld, vaak een dorp of een stadswijk.

De volkscultuur werd al eeuwen structureel onderdrukt door de kerk en de lokale elites. De kerk kuisde zichzelf onder invloed van het protestantisme sterk, en zag volkscultuur als onverenigbaar met het geloof. Vanaf de 18de eeuw trokken de plaatselijke elites zich terug uit de cultuur die voorheen ook de hunne was omdat zij meer en meer de volkscultuur als 'vulgair' beschouwden. In de vorige eeuw ging de burgerij pas echt goed in gevecht met het volk. De "ruwe en onbeschaafde massa moest haar beestachtigheden maar eens afferen." Ook volksvermaken werden steeds meer verboden. Soms leidde een verbod tot regelrechte rellen. Een voorbeeld was het Palingoproer in 1886 in Amsterdam. De burgerij verbood het uiterst populaire palingtrekken op de grachten. De bevolking zag dit als de zoveelste onderdrukking van haar gewoonten.

Snel ontstonden er burgerlijke alternatieven: danshallen en voetbalstadions! Uiteraard droeg ook het ontstaan van een nationale cultuur bij aan het verdwijnen van de volkscultuur. In dit artikel gaan we nader in op het 'toafelen' als als volksculturele uiting.

CHARIVARI

De gemeenschap kende een groot aantal informele regels waaraan een ieder zich diende te houden. Het middel bij uitstek om de bevolking te dwingen zich aan de regels te houden was de charivari, in Oisterwijk toafelen genoemd.

Bij het toafelen ging het in wezen om een openbare bespotting waarmee een of meerdere leden van de gemeenschap gestraft werden. Zij hadden regels overtreden en

dat kon niet geduld worden. Meestal ging het hierbij om regels waar het officiële gezag en recht (kerk en overheid) wat achter bleef; zoals bij huwelijk en seksualiteit. Zo stond de kerk een tweede huwelijk wel toe maar lag dat in het traditionele dorp veel moeilijker. Iemand die voor de tweede keer trouwde verminderde de huwbare voorraad! Zo'n figuur kon op toafelen getraceerd worden.

Extreme vormen van volksjustitie (zoals lynchen) behoren niet tot de charivari, wat overigens niet betekent dat er geendoden konden vallen bij het toafelen. Noord-Brabant stond bekend om zijn agressiviteit zodat noorderlingen onze provincie sarcastisch Noord-Brabant noemden rond 1900.

Gewoonlijk betrof het bij het toafelen rumoerige demonstraties waarbij geschreeuwd werd, op augurkentonnen getrommeld, op koeienhoorns en lampenglazen geblazen, op potten en pannen geslagen enz. Jan Naaijkens schreef over het toafelen:

"Karren worden aangesleept en omgekieperd, schuur en stallen worden leeggesleept, muren en ramen met mest bevuild, er gillen kreten: KAF, KAF. Een ruit valt in scherven..."

De (mannelijke) bevolking was nooit te beroerd om op de herrie af te komen en een relletje was snel ontstaan. De 'overtreder' kreeg een fiks pak herrie aan zijn broek en hij mocht hopen dat het daarbij bleef. Soms werd ook de deur ontzet en was de ravage niet te overzien.

Toafelen was uiteraard ironisch bedoeld, met tafelen bedoelde men toen vooral feesten!

JONGENS

De uitvoerders van het toafelen waren vooral jongeren en in het bijzonder de mannelijke ongetrouwden. Zij hielden zeer zorgvuldig het dorp in de gaten wat het vrouwelijk schoon betreft.

Zo kende Oisterwijk nogal wat 'vrijgezellenclubs'. Deze ploegen trachtten de Oisterwijkse meisjes in Oisterwijkse handen te houden. Tijdens kermissen of carnaval kwamen vaak niet-Oisterwijkers naar het dorp en deze vreemdelingen vormden een directe bedreiging voor de Oisterwijkse jongens. Een ex-vrijgezel deelde ons mee: "Stoere Tilburgers kregen goed op hun sodemieter, die konden we niet gebruiken." Ook vrijende partijtjes werden nauwlettend in de gaten gehouden. "Ging je vrijen en was het volk het er niet mee eens dan werd dat er wel uitgeslagen." Volgens onze bron werd er enorm veel gevochten met zulke feestdagen.

Bit alle verhalen blijkt telkens weer dat het ging om de mogelijke aantasting van de huwbare voorraad. Andere

Gevolgen van een partijtje 'toafelen'

normen die beschermd dienden te worden hadden ook betrekking op het huwelijk. Al eerder zagen we dat een tweede huwelijk taboe kon zijn, slecht passende paren (qua leeftijd) lagen ook gevoelig, standsverschillen bleken eveneens riskant. Ook het huwelijk van een weduwnaar of een weduwe met een nooit eerder getrouwde kon in een potje toafelen resulteren.

PATRIARCHAAL GEDRAG

Naast het tot de orde roepen van de dorpelingen was een tweede belangrijke functie van het toafelen het waarborgen van de mannelijke superioriteit binnen de gemeenschap. Zo kon er getoefd worden bij mannen die zich vaak door hun vrouw lieten slaan. Zij bleken niet in staat de nodige orde te handhaven. Als in de afgelopen eeuwen vrouwen hun mannen uit de kroeg kwamen halen gingen de mannen meestal zonder problemen mee. Ruzie voor het publiek was een schande die een charivari tot gevolg kon hebben.

Maar ook extreem geweld van de man tegen vrouwen lag niet goed in de gemeenschap. Uit onderzoeken naar charivari's in Engeland is gebleken dat de 'man-slaat-vrouw-charivari's' steeds meer toenamen. De bevolking trad heftig op als men zich vergreep aan een 'goei meske'.

In Oisterwijk lijken eveneens deze charivari's de overhand te krijgen in de 19de en 20ste eeuw. In de inleiding lazen we al over het 'geval-Bekkers'. Wat was daar nu eigenlijk aan de hand?

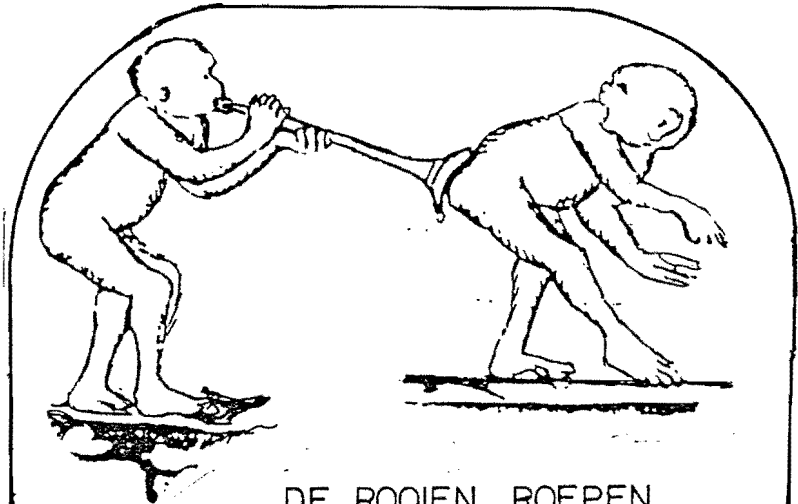
Theo Roosen was getrouwd met Miet van de Wiel, de dochter van Boer van de Wiel uit de Waterhoef. Het huwelijk was ronduit beroerd en het hele dorp sprak er schande van. Roosen was zeer slecht voor zijn vrouw. Tot overmaat van ramp had hij ook een "stikstertje uit de fabriek opgeknapt", als we onze bronnen mogen geloven. Voor de bevolking was dit de druppel die de emmer over liet lopen en men besloot te gaan toafelen.

Een augurkenton speelde de hoofdrol. Via deze geïmproviseerde trommel werden mensen opgeroepen naar het huis van Theo Roosen te komen. Ooggetuigen vertelden ons dat het vooral jongeren waren die hier op afgingen. Er waren ook vrouwen bij. Veel demonstranten kwamen van de leer- en schoenfabrieken uit solidariteit met de stikster of omdat Roosen een lesje verdiend had. Het huis van Roosen stond naast het huidige ABN-pand aan de Dorpsstraat. Getuigen hebben ook Boer van de Wiel zelf joelend in de optocht gezien. Voor het pand werd een hoop herrie gemaakt om Theo eens duidelijk te maken dat Oisterwijk niet gediend was van zijn praktijken. Al hoewel het toafelen er rustig aan toe moet zijn gegaan liep de zaak toch danig uit de hand.

POLITIE

Met het complexer worden van de samenleving werd de repressie steeds gecentraliseerder en beter georganiseerd. De overheid oefende nadrukkelijker haar geweldsmonopolie uit en dulde niet dat er eigen rechttertje gespeeld werd. Kon men in de 19de eeuw de veldwachter nog wel zien meeschreeuwen in de geestdriftige menigte op weg naar het toafelen, na 1900 trad de politie steeds scherper op tegen het toafelen. De charivari's liepen nogal eens uit de hand en bloedbaden kwamen meermalen voor.

Het toafelen bij Theo Roosen had tot gevolg dat de politie onder de leiding van burgemeester Verwiel en veldwachter Hendriks snel ter plekke was om de toa-

DE ROOIEN ROEPEN

EEN OUD GEVAAR

Het Kerkklokje publiceerde op 9 april 1986 een ingezonden brief die enkel ondertekend was met de initialen M.D. De brief is een aanklacht tegen "verkrachting, drugmisbruik, satanisme en sexuele perversie" in film en popsongs. Dit alles zou het morele besef van met name jongeren doen vervagen. In de brief wordt gesproken over "cultureel terrorisme" en "ontaarde kunst". Terecht is er door de briefschrijver L.N. in Het Kerkklokje van 23-4-1986 een vergelijking gemaakt met de jaren dertig. Ook toen meende iemand te weten wat goede en slechte cultuur voor het volk was. Maar er is ook een ander spoor dat leidt naar de dertiger jaren.

De termen in de brief zoals "satanisme", "sexuele perversie" en "drugmisbruik" verwijzen naar de oude morele herbewapeningsgedachte. In de jaren dertig was de R.K. beweging een actie gestart onder het motto "Naar een nieuwe gemeenschap". De crisis werd toegeschreven aan ongelof en zedelijk verval waaraan ieder een zich schuldig zou maken. In de jaren twintig hadden al een aantal verontruste katholieken geprotesteerd tegen een losbandig leven op geestelijk en lichamelijk gebied. Het was niet verwonderlijk dat zij hun hoop stelden op de orde-maatschappij van Mussolini en velen traden later toe tot de fascistische beweging Zwart Front.

Ook nu zijn er bewegingen die een morele herbewapening wensen. In de Verenigde Staten worden boeken uit bibliotheken gehaald en worden abortusklinieken met bommen bestookt in de naam van God. Over terrorisme gesproken!

De briefschrijver M.D. wil ook in Oisterwijk de klok terugzetten naar de tijd waarin kapelaan Huybers wel uitmaakte wat goed en slecht voor zijn kudde was. Het zal wel toeval zijn dat de initialen van de briefschrijver overeenkomen met die van de belangrijkste discipel van Huybers. Dat de ideeën overeenstemmen is minder toevallig. In Oisterwijk is een uitgebreide katholiek-conservatieve lobby aanwezig die het heeft gemunt op alles wat afwijkt. Het is daarom belangrijk dat er de RRT is om op te komen voor en te schrijven over iedereen die zich niet wenst aan te passen.

felaars uiteen te jagen. Het toafelen ontvaardde nu in een veldslag tegen de politie die om versterking vroeg. De marechaussee werd in Oisterwijk ingezet. Even leek alles rustig te blijven en de Oisterwijkers hadden zich in de stegen verborgen. Een ooggetuige vertelt:

"Het was rustig, er gebeurde bijna niets. Alleen Breugel schoot met zijn katapult steentjes in de menigte. De politie dacht toen dat er met stenen gegooid werd en greep in. Karel Bekkers die toevallig voorbij kwam werd met zo'n halve sabel door politie Hendriks geslagen. Hij gilte "Hendriks, ik heb niks gedaan", maar het mocht niet baten."

Een andere getuige heeft een wat andere versie van het geheel. Beide uitspraken illustreren wel wat voor sfeer rond de Lind gehangen moet hebben. Enig gevoel voor dramatiek kan de volgende spreker overigens niet ontzegd worden:

"Burgemeester Verwiel en de politie waren aanwezig. Toen gooide er iemand een rotte sinaasappel die burgemeester Verwiel recht in het gezicht trof. Hij blies daarop op zijn fluitje, een teken voor de marechaussee om in te grijpen met wapenstok en paarden. De menigte vluchtte de steegjes in (de steegjes bij de oude Boerenbond, RRT) en alle lantaarnpalen werden gedooft. Na de eerste charge keerde het volk uit de steegjes weer terug. Karel Bekkers werd hier het slachtoffer van en hij werd door de marechaussee geslagen. Hij heeft er nog jaren last van gehad."

Volgens ooggetuigen zou Bekkers nog nadat hij bewusteloos was geraakt, klappen hebben gekregen. Dr. Emile Verviers onderzocht daarop de mogelijkheden tot een proces tegen Verwiel, maar niemand durfde tegen deze burgemeester te getuigen. Bekkers kreeg aanvankelijk een schadevergoeding van de fabrikantenfamilie Roosen, maar deze werd na enige weken stopgezet.

TOAFELLEN FINITO

De bovenstaande rel toont eigenlijk het faillissement van het toafelen. Het toafelen kon niet meer als zodanig geaccepteerd worden door de overheid, maar ook niet door de bevolking die zag wat voor geestelijke en materiële ellende dit met zich meebracht. Ook onze getuigen zijn blij dat het toafelen tot het verleden behoort. Zij herinnerden zich nog wel de verhalen van hun ouders. In de 19de eeuw was het een goede gewoonte een 'overtreder' in de ploeg te spannen en hem over het veld te jagen. Lachwekkend voor het dorp en een vernedering voor de persoon in kwestie.

Met het verdwijnen van vele volksculturele uitingen en het grondiger vestigen van het staatsgeweldsmonopolie is het toafelen definitief verleden tijd geworden. Of we zouden enkele moderne varianten ook hiertoe moeten rekenen. Enkele jaren geleden werd in Oisterwijk nog de huisraad op straat gemikt van een cocaïne-dealer. De daders waren niet gesteld op de activiteiten van de 'zakenman' in Oisterwijk. De politie stond het geval oogluikend toe en de dealer verliet Oisterwijk als een haas.

Over het algemeen kunnen we echter stellen dat met de (industriële) modernisering en commercialisering de Oisterwijkse samenleving zodanig veranderde dat er geen plaats meer bestond voor het toafelen.

marechaussee in de aanval

LEVE DE KONINGIN!

Het blijft lachen in Oisterwijk. Onlangs in het oranje-nummer van het Kerkklokje ter ere van de verjaardag van de koningin mocht onze eigen burgervader een leuk woordje doen aan het publiek. Veel verder dan een blinde en trouwe sympathie voor het koningshuis kwam Opheij niet. Hij liet zich zelfs ontvallen geheel geïnspireerd te zijn door de koningin.

Een burgemeester die zijn inspiratie moet putten uit een feodale rest met slechts traditionele en symbolische functies maakt het toch wat te gortig. De monarchie kost ons belastingbetalers nog altijd jaarlijks zo'n slordige 40 miljoen gulden! In 1985 kreeg onze koningin nog een uitkering van 6 miljoen Hollandse florijnen. De ex-zakenman Claus moest het met iets meer doen dan een miljoen, een beetje meer dan de matroos-kroonprins. Juliana kwam er met anderhalf miljoen ook niet slecht vanaf en Bernhard kreeg een schamele fl.900.000,-. Maar ja, hij had dan ook nog wel wat sinds Lockheed op zijn spaarboekje staan. Het declareren van onkosten is nog niet eens bij deze uitkeringen meegeteld. Nog steeds behoort het Nederlandse vorstenhuis tot de rijkste families ter wereld. Met heimwee denken we dan maar aan Jules de Corte die er trots op was zich republikein te noemen.

Ieder jaar dreunt de koningin op prinsjesdag de regeltjes op die het kabinet haar in de oren fluistert. Zou Opheij ook zo zijn bestuurlijke arbeid willen definiëren?

neem nu een abonnement op dé krant
 voor radicaal links
 de eerste zes weken voor 15 piek
 De Waarheid : 020-262565

DE WAARHEID

BELEEF DE
 ZOMER LINKS
 LEES
 DE WAARHEID

DE ROODEN ROEPEN!

Marschlied.

Komt tot ons, kindren dezer dagen,
 Komt tot ons, die in donker lijdt,
 Helpt ons het menschenlot te dragen
 In 't licht van beter menselijkheid!
 Wij zijn haar opgestane knechten,
 Wij zijn haar daverende roep,
 Wij zijn die voor haar toekomst vechten,
 Wij zijn haar oude roode troep!
 Voort voort dan kameraden!
 Omhoog de wapperende vaan,
 Omhoog uw hart, uw drang tot daden -
 Breekt baan! breekt baan!

Keert tot ons, kindren dezer tijden,
 Keert tot ons licht uw doof gelaat,
 Het ideaal waarvoor wij strijden
 Behoeft uw hand, uw hart, uw daad!
 Wij zijn het vuur, wij zijn de smeden,
 Wij zijn het wapen en de strijd,
 Wij zijn de brekers van het heden,
 Wij zijn de bouwers van den tijd!
 Voort voort dan kameraden!

Roept over aarde vrijheids naam,
 Aaneengeschouderd, vastberaden -
 Te zaam! te zaam!

Komt allen, die uw kleine wegen
 Gebogen in den blinde gaat,
 Deelt onzen strijd, deelt onze zege -
 De rooden roepen, kameraad!
 Wij zijn de akker en de vore,
 Wij zijn de ploegers en het paard,
 Wij zijn de zaaiers van het koren,
 Wij zijn het ruischend graan op aard!
 Voort voort dan kameraden!
 Geen macht, die onze macht meer stuit,
 Omhoog het vaandel der gesmaden -
 Vooruit! vooruit!

C.S. Adema van Scheltema
 uit: De Keerende Kudde

NEE DEZE TOETER PAST
 MIJ NIET

Ik neem de Rooie Roep-toeter
 Steunabonnement minimaal
 f 5,- op giro 5264985
 t.n.v. werkgroep c.p.n. p.p.r. p.s.p.
 te Oisterwijk

FASCISTEN IN OISTERWIJK

Al een tijdje geleden werd het in Oisterwijk duidelijk dat er ook hier een aantal lieden rondlopen met bedenkelijke politieke opvattingen. De hakenkruizen op het fietspad en een reusachtig grote leuze "Nederland voor Nederlanders" op een muur in de Poststeeg getuigden daarvan.

Tijdens de verkiezingscampagne werden we "vergast" op georganiseerde activiteiten van Centruumpartij-lieden. Er werden in Oisterwijk affiches van de CP op de borden geplakt en in de Pannenschuur werd in een aantal straten een pamflet verspreid waarin de CP beweert tegen racisme en fascisme te zijn om even verderop in hetzelfde pamflet te stellen dat kiesrecht alleen aan Nederlanders moet worden voorbehouden en dat criminele buitenlanders het land moeten worden uitgestuurd. Dergelijke pamfletten en stickers worden ook in de Bunders en in het Westend aange troffen. Dit alles gebeurt echter uiterst heimelijk. De CP'ers hebben blijkbaar schrik ontdekt te worden. Het pamflet in de Pannenschuur wordt in loopas verspreid maar toch ook weer niet zo snel, zodat enkele buurtbewoners er in slagen de pamfletten aan de CP'ers terug te geven omdat ze die rotzooi niet wensen. De CP affiches worden door anti-fascisten overgeplakt of van de borden verwijderd. Daarop reageert de CP met nieuwe plakactiviteiten en worden de affiches "Geef racisme geen stem" verscheurd. Ook de anti-racisme affiches van de CPN moeten het ontgelden. Maar nog dezelfde nacht (de CP plakt bij voorkeur na

middernacht)rukken anti-fascisten opnieuw uit en 's-morgens is er wederom geen heel CP affiche in Oisterwijk te bekennen. Op een verkiezingsbord in de Pannenschuur wordt met grote letters de leus FASCISTEN ROT OP! gekalkt. Anti-fascisten verklaren het van groot belang te vinden dat de CP'ers duidelijk wordt gemaakt dat hun ideeën onaanvaardbaar zijn en de CP niet de schijn van legaliteit en aanvaarding wordt geboden.

Helaas krijgt de CP bedoeld of onbedoeld steun van de CDA-plakploeg. Deze plakt ijverig over de affiches met de tekst "Geef racisme geen stem" heen en 'netjes' naast de halfverscheurde CP-affiches. Op enkele borden plakt ook een PvdA-plakploeg over anti-racistische affiches. Niet bepaald een bewijs van hoog politiek bewustzijn! Maar het CDA is dit alles nog niet genoeg. De leus FASCISTEN ROT OP! wordt volledig overgeplakt met grote Lubbers-affiches.

Inmiddels is de CP blijkbaar door haar affiches heen en verschijnen en multomapblaadjes op de borden met teksten als Nederland voor de Nederlanders en wordt van de CPN-affiches de N van CPN verwijderd. De vodjes papier zijn echter niet lang te zien dankzij attent optreden van anti-fascisten.

Op 21 mei blijkt dat de CP in Oisterwijk stijgt van 33 naar 39 stemmen. In tegenstelling met de landelijke tendens verliest de CP hier geen stemmen. Anti-fascisten hebben nog veel werk te verrichten.

ROOMSCHE KININE TEGEN ROODE KOORTS

Oisterwijk's antwoord op de Troelstra revolutie

ANGST VOOR REVOLUTIE

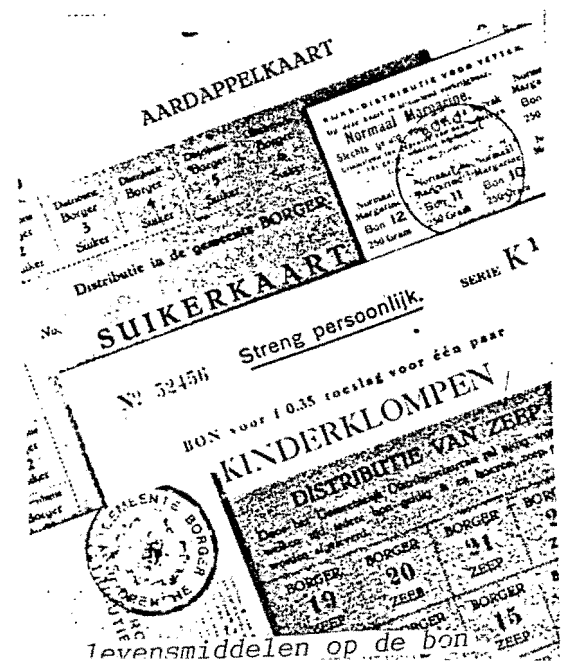
November 1918 was een roerige maand. De Russische revolutie was nog niet verwerkt of er brak al revolutie uit in Duitsland. Daarnaast was er in Nederland zelf grote onvrede.

De wereldoorlog had voor grote voedseltekorten gezorgd terwijl de rijken in Nederland zich nog meer verrijkten door winst te maken op het exporteren van voedsel. Sinds 1916 vinden er betogingen plaats bij gemeentehuizen en worden broodkarren en winkels geplunderd omdat het broodrantsoen wordt verminderd. Deze betogingen komen niet alleen voor in "rode steden", maar ook in plaatsen als Helmond en Eindhoven. Vandaar dat ook de katholieke clerus enigszins nerveus begint te worden.

Ook in Oisterwijk zijn de levensmiddelen op de bon. Burgemeester De Keyzer maakt iedere week in Het Kerkklokje bekend wat er allemaal op de bonnen kan worden gekocht "mits aanwezig bij de winkeliers" (en dat was niet altijd het geval).

Nog meer verontrust zal men echter over de soldaten zijn geweest. De stemming na 4 jaar mobilisatie was toch al niet te best toen de regering in 1918 de verloven introk. Er braken rellen uit in de Harskamp maar ook in Brabantse plaatsen zoals Den Bosch en Waalwijk. Brabant maakte juist door de mobilisatie kennis met revolutionaire ideeën. Al in 1914 lagen er in Tilburg soldaten uit Friesland met uitgesproken socialistische opvattingen. Er bestond een sociaal-democratische mobilisatieclub. Maar erger wordt het voor de legerleiding als er in Tilburg een

manifest van de Samenwerkende Arbeiders Vereniging (SAV, een radicaal-linkse samenwerking) wordt verspreid waarin de mobilisatie wordt afgekeurd. Arbeiders van het ene land moeten niet vechten tegen arbeiders van een ander land is hun stelling. De SDAP had de mobilisatie wel aanvaard en wat dat betreft zich achter de regering opgesteld. Het SAV-

manifest werd in Tilburg verspreid door het tussen versnaperingen en getolereerde lectuur te verstoppelen. Toch worden twee leden van de syndicalistische Federatie van Sigarenmakers betrapt en vastgezet. De Oisterwijkse Frits van Dartel (zelf voorzitter van de Federatie) stelt op een protestvergadering in Tilburg voor een agitatiecomité op te richten. Van de 100 aanwezige militairen geven er zich 20 op als lid van dat comité. Later gaat dit comité op in de Onafhankelijke Mobilisatie Clubs waarvoor Domela Nieuwenhuis naar Tilburg komt. Hij zegt:

"Wat men hier bijna niet durft te verwachten hier in het donkere zuiden, waar bijna nog geen lichtstraaltje is doorgedrongen en het gros zich heel gewillig bukt onder de wil des priesters en nog maar een enkeling die zich losworstelt uit de boeien van de zwarte bende is eindelijk met de oprichting van de OMC's gelukt."

De legerleiding slaat hard terug en verbiedt alle revolutionaire bladen in de kantonnementen Riel en Oisterwijk. Door troepenverplaatsingen en door felle bestrijding van actievoerende soldaten lukt het tijdelijk de rust in Brabant te doen wederkeren. Het dienstweigeringmanifest verschijnt in Tilburg. De Nieuwe Tilburgsche Courant noemt het "gevaarlijk, onvaderlandslievend en onverantwoordelijk." De katholieken proberen tegenwicht te bieden door commissies voor ontwikkeling en ontspanning in te stellen. Het Oisterwijkse gemeenteraadslid Oppenraay maakt er ook deel van uit. Men verspreidt maatschappij-conformerende en nationalistische lectuur. Oisterwijk krijgt een RK Militairenvereniging met een clubhuis aan het Kerkplein tegenover de kerk. Toch blijft het gisten. In 1918 gaan er geruchten over de oprichting van communistische soldatenraden in Eindhoven en Tilburg. In Oisterwijk lijkt de openbare orde vooralsnog het meest gestoord te worden door gevechten tussen de burgerij en de militairen. Al met al zat er bij de gegoede burgerij de schrik goed in: revolutie in Rusland en Duitsland, voedselrellen, soldatenopstanden en, de druppel die emmer doet overlopen, Troelstra's revolutionaire taal.

DE CONTRA-REVOLUTIE DRINGT OP

Colijn en andere protestantse leiders (Gerretson en Van Gybland Oosterhoff) met goede contacten in het bedrijfsleven komen in actie. Nolens, de leider van de RK tweede-kamerfractie roept zijn kader naar Den Haag. In het hele land wordt opgeroepen Burgerwachten en afdelingen van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm (BVL) op te richten. Zij moeten de "roomsche kinine tegen de roode koorts" vormen.

DE BURGERWACHT IN OISTERWIJK

In het Kerkklokje van 17 november 1918 verschijnt de volgende mededeling:

GEEN REVOLUTIE!

Op een enorm druk bezochte vergadering is ook hier, in navolging van andere plaatsen in het land opgericht *Het Comité van Recht en Orde*, en naast het Comité *Eene Burgerwacht*. *Het Comité* heeft ten doel maatregelen te nemen welke voor onze contra-revolutie-actie in de huidige omstandigheden noodzakelijk blijken, manifesten te verspreiden en te verklaren.

Het Comité wikkelt verder de zaken af. De burgerwacht, waarvoor zich gisterenavond 75 personen, allen oud-militairen opgaven, is door het militaire gezag gesteld onder leiding van Majoor van Kinschoot.

De burgerwacht zorgt voor de veiligheid in 't dorp, het in den kop drukken van relletjes, dat geen privaat bezit wordt aangetast enz.

Heden avond om 6 uur bijeenkomst der burgerwacht aan de zaal van den R. K. Kunstkring, alwaar indeeling zal plaats hebben en instructie van den Heer Majoor.

- Het Comité van Recht en Orde:
- C. VERHOEVEN. H. ZWERTS.
- J. VAN DE WIEL. H. DOUW.
- R. PITLO. ALPH. VAN HAAREN.
- J. DE BAKKER. C. KOOLEN.
- J. DE HARDT.

Het Comité stelt zich gaarne beschikbaar voor de ontvangst van geldelijke middelen, die voor onze actie onontbeerlijk zijn.

MANIFEST

Aan de Arbeiders en Soldaten van Nederland! Aan de Mannen en Vrouwen van Stad en Land!

Aankomst jaar geleden brak door de Wereld-Oorlog de Unioe Omsverting in het Oosten van Europa en die het laatste bevestigde heeft. Het is nu de tijd dat de arbeiders van stad en land zich, om Pader van Aender, Anne Bureau en 'Kadun' te ontrouwen, en nu mede een jaar het centrum van het Ruische land voor de Federatieve Sociaal-wetenschappelijke Republiek van den Arbeid bereid moeten. Tussen ons en het laatste gebieden in het Midden van Europa, in Duitschland, De Keizer is overtuigd dat hij in zijn verleden naar een land — en nu mede de socialistische beweging — die wil zijn oprechte tegen de staatsloze macht van het noodlot, de Duitische Revolutie, het is om in de laatste dagen door overtuiging te laten worden.

Is losgebaraten!

De Duitische Revolutie, dat wil zeggen de ontberijding van het arbeidende volk, van de misdebrekenkend in het hart van Europa. Tegen is het nu om, in het Westen van Europa, aan de handen der zeils de gill van de beweging der menscheid verder te dregen. De ideeën die nu rijp, om de 'loede' van het kapitalisme te verslechten, en de macht te overtuigen van de klasse van den arbeid. De tijd van het privaatbezit, dat de arbeid wettig maakt zijn bond. We roepen U toe: Schep een nieuwe orde, op grond van de arbeid die de arde behoert, op grond van de gelijkgerijktheid van man en vrouw. Geveit de produktie-middelen, de fabrieken en werkplaatsen, de grond en de grondstoffen, de verkeer-middelen en de werktuigen, de machines en de voorwerpen, aan de klasse van den arbeid. Arbeidnemers, vormt u allen in elke gemeenschap en in elke kamp Solidarisatie-Pacten, roep de commissies, aan hetzede de democratie. Arbeidnemers van stad en land, maakt u erend om overal de arbeid naar te leggen. Beroep in massa's een 'an-dienst' met de Revolutie van de Duitische Revolutie, versleekt de Revolutie in Europa. Verover het recht van beweging in elke stad en elk dorp, in

Organiseert U!

Vormt arbeiders-verenigingen in elke fabriek en elke werkplaats. Verover de macht in elke stad en gemeente. Ziept voor de verrijking van alle menscheit, alle dienstweigeraars. Neemt u de verrijking van politieke beweging, alle in de burgerij-kampen en gemeenschappen. Maak overtuigen een bond van het volk en het regime van de politiek. **Doet dit! Doet dit nu!** Verover u van een minimum-organisatie voor alle arbeiders en daarvoor gelijkgesteld, in alle steden van de noodzakelijke hervorming van de arbeid. Aankomst de Duitische Revolutie. Klinkende de Duitische Revolutie! Als ge de macht naar verover, legt hetzede op de handen, en op het kapitalist. Neemt dan de overtuiging van beweging der arbeid in hetzede van de staatsloze beweging en de rechtvaardigheid. Voert overtuiging de beweging die is, in hetzede van de arbeid en de arbeid. Bedreft overtuigen hetzede van de arbeid, beide dit in Duitschland en elders de leiding heeft, met overtuigen krachten die hetzede van de arbeid, dat overtuigen van Amerika, Engeland en Frankrijk overtuigen, daar is de verrijking van politieke beweging en de politieke Revolutie te verslechten, en de menscheid overtuigen de verrijking van politieke beweging en de politieke Revolutie te verslechten, in de verrijking van politieke beweging en de politieke Revolutie te verslechten. Laat de Gemeenschap van Nederland Kommissies worden van den Arbeid, arbeiders-gemeenschappen onder bevel van de verrijking van stad en land, in hetzede van de arbeid en de arbeid. In. Staat de Sociaal-wetenschappelijke Republiek in de Nederland, die overtuigen de Internationalen Federatie van de gemeenschappen van den Arbeid van de arbeid en de arbeid wereld. *Het Manifest van de S. D. P. in Nederland:* D. J. WIPHOOD, Voorzitter. J. C. CEIJUS, Secretaris. ALEX. LISSER. W. VAN HAVESTEIN. G. STERVENGA. G. A. VALDER. L. DE VISSER.

AMSTERDAM, 11 November 1918.

Het Comité voor Recht en Orde is een katholieke zaak. Van de ondertekenaars bekleden de meeste een voorrangstaande rol in de R.K. Kiesvereniging. Het comité is opgericht op 15 november tijdens een vergadering van R.K. organisaties van boeren, middenstanders en werklieden en van "alle ordelievende ingezetenen van alle rangen en standen." De vergadering vond plaats in de Kunstkring. De leiders van het comité zijn voornamelijk middenstanders. Het is opvallend hoe vaak de Oisterwijkse middenstand een politieke rol voor zich opeist (ook het Zwart Front kader bestond voor een groot deel uit middenstanders, zie RRT nr.1). Op dezelfde vergadering geven zich een 70 oud-militairen op voor de Burgerwacht. Politieke idealen en winstbejag blijken prima samen te gaan. Men stelt dat de te verdedigen belastingbetalenden in Oisterwijk een financieel offer moeten brengen en daarvoor wendt de kersverse Burgerwacht zich tot de gemeentekas met het verzoek om subsidie. De middag voorafgaande aan de vergadering waren de Recht en Orde mannen bijeengeroepen in de Petruskerk alwaar kapelaan Sanders de kritieke toestand uiteen zette en bekend maakte dat van hogerhand was verzocht een burgerwacht op te richten. Sanders verzocht hiervoor 's-avonds een ver-

gadering te beleggen en aldus geschiedde. Het is dus duidelijk dat de oprichting van comité en burgerwacht niet zo spontaan was maar een georganiseerde katholieke actie. In alle dorpen rondom Tilburg treffen we in de pers berichten aan over comité's en burgerwachten. Het is kapelaan Sanders die de vergadering om half acht opent en meteen al uitvaart tegen de socialisten. Hij vraagt of er misschien mensen met Troelstra ideeën aanwezig zijn en of die dan zo snel mogelijk zouden willen ophoepelen. Hij spreekt vol vuur over het rode gevaar maar behoedt zich er tegelijkertijd voor de indruk te wekken dat de vergadering enkel een zaak van de clerus is:

"Wij menen het goed met de belangen van het land en het gaat ook niet van de geestelijkheid uit, doch wij zijn alleen aangesteld om te onderrichten en een kleine leiding te geven." (Tilburgsche Courant, 19.11.1918).

Kapelaan Sanders, adviseur van de RK vakbonden, was al eerder bekend om zijn niet bepaald fijnzinnige anti-socialistische ideeën. In Het Kerkklokje van 16.6.1918 schreef hij:

"Niemand schame zich katholiek vereenigd te zijn, niemand schame zich uitgelachen te worden door den nietswaardigen enkeling aangesloten bij de partij der grootste domooren die er bestaan, ik bedoel het Nederlandsch Vakverbond (N.V.V.) welken bond wij hier ter plaatse door onze degelijke R.K. Organisatie, propaganda en goed voorbeeld kapot moeten maken tot den laatste man."

De RK mannen worden verder moed ingesproken door majoor Kinschot (militair leider Burgerwacht), de heer De Hardt van de RK Werkliedenbond en door burgemeester De Keyzer. Hij geloofde dat men niet bang behoefde te zijn voor revolutionaire woelingen in Oisterwijk. Zo die onverwijls toch mochten optreden zouden die met geweld worden neergeslagen. Enige angst hebben de notabelen toch wel gehad want op Het Nieuwsblad van het Zuiden (19.11.1918) wordt bekend gemaakt dat de gemeenteraad van Oisterwijk heeft besloten om "in deze dure tijden" het salaris voor politieagenten fors te verhogen. Men gelooft dat "een flinke salariering" de "betrouwbaarheid slechts in de hand kan werken."

Intussen zit men verder ook niet stil. Op zondag vindt er in het dorp een grote demonstratie plaats van alles wat contra-revolutionair is. De opkomst wordt in de pers geloofd: "Waren wij er van overtuigd dat Oisterwijk nog niet rood was toch heeft deze demonstratie onze verwachting overtroffen." (Tilburgsche Courant, 26.11.1918). Om 1 uur 's-middags wordt verzameld bij het raadhuis. Alle organisaties van werknemers en werkgevers, de burgerwacht, de oude gilden en de schutsen zijn vertegenwoordigd. De stoet vertrekt met voorop (!) de harmonie De Kunstkring en achteraan (!) Asterius naar het Kerkplein. Daar spreekt Koolen, voorzitter van de middenstand en van het Comité voor Recht en Orde. De Burgerwacht legt er de eed af op het vaandel. Het Wilhelmus en Wiens Neerlandsch Bloed worden ingezet en om het geheel te complementeren meldt Het Nieuwsblad nog dat de zon helder schitterde aan de winterhemel. Vanaf het Kerkplein gaat men terug naar het raadhuis. Daar staat de burgemeester in vol ornaat op het balkon alwaar hij de motie van trouw aan de koningin in ontvangst neemt. De burgemeester, "blijkbaar aangedaan", dankt de demonstranten. De stoet wordt tenslotte in de Stationsstraat ontbonden.

's-avonds wordt er nog een manifestatie georganiseerd in De Kunstkring. Deze heeft een cultureel karakter en is toegankelijk voor leden en donateurs. Hier zijn de notabelen van het dorp aanwezig zoals kapelaan Huybers en dokter Van der Heyden.

En voor wie dit alles nog niet genoeg is geweest, die kon mede doen aan de door de regering afgekondigde bid-dag op 28 november. Op die dag luidden ook in Oisterwijk ongetwijfeld de klokken. Een oproep voor de biddag werd gepubliceerd in Het Kerkklokje. In hetzelfde blad verscheen namens de koningin een dankbetuiging van de adjudant van dienst aan de Oisterwijkse bevolking. De Oisterwijkse burgerwacht gaat personen werven "wier betrouwbaarheid boven elken twijfel is verheven". De bewapening wordt verzorgd door de commandant van het regiment huzaren. Tot de tanden bewapend staat de Oisterwijkse burgerij tegenover het rode gevaar dat alsmaar niet wil komen.

Wel is in Oisterwijk in 1917 een SDAP-afdeling opgericht die een kwijnend bestaan leidt; een revolutionair activist als Frits van Dartel is een uitzondering. Er worden dan ook geen tegenacties gesignaleerd bij de oprichting der burgerwacht. In februari 1919 bestaat de burgerwacht uit 215 gewapende en 144 ongewapende leden. Daarnaast staan nog eens 70 mannen van de Oisterwijkse BVL. In totaal staan er in Oisterwijk 429 mensen pal voor orde en gezag onder leiding van de door de burgemeester benoemde commandant. Toch laat de Oisterwijkse arbeidersklasse zich niet intimideren. Door oorlog, werkloosheid en voedselgebrek is er bij een gedeelte van de werknemers (m.n. sigarenmakers) een anti-kapitalistisch bewustzijn gegroeid en zij kiezen, ondanks de burgerwacht, in mei 1919 voor het eerst een socialist in de raad: Janus Boons. De oprichting van de burgerwacht lijkt dus eerder averechts te hebben gewerkt. Maar men zat daar niet stil. De organisatie komt nu pas goed op gang. De leden der burgerwacht moeten geoefend worden en er wordt een oefenruimte, een schutting, een evenwichtsboom en een klimpaal beschikbaar gesteld. Verder worden er plannen gemaakt voor een schietbaan nabij de Pierenberg. Vele duizenden scherpe patronen arriveren bij de burgemeester. De voorzitter van de burgerwacht, C.J. Koolen, schoenfabrikant uit de Stationsstraat, draagt zorg voor de verdeling.

Oisterwijkse Burgerwacht.

Uitreiking van geweren en bajonetten
aan de leden der

Oisterwijkse Burgerwacht
op Zaterdag 8 Nov. 1919,
ten huize van den Heer C. J. KOOLEN,
Stationstraat,

namiddag 2 uur voor wijk A. en C.

" 3 " " " B. " D.

De Commandant J. M. VAN DER HEIJDE.

advertentie uit Het Kerkklokje, nov. 1919

Maar er was meer dan patronen. Het hoofdbestuur der burgerwacht berichtte aan alle afdelingen dat er propaganda-films beschikbaar waren met titels als "Misleid door bolsjewisme", en lantaarnplaatjes over de onrust in Duitsland. Het hoofdbestuur vestigde verder nog de aandacht op "de groote wenschelijkheid deze avonden vooral door dames te laten bijwonen, daar hun invloed een krachtig propagandamiddel is voor rust en orde in de maatschappij". Er werd dus ook ideologisch met scherp geschoten.

Het gaat echter niet goed met de burgerwacht. De gewezen kapitein der infanterie J.M. van der Heyde, inmiddels commandant van de Oosterwijkse burgerwacht, klaagt bij de burgemeester dat de burgerwacht steeds verder achteruit gaat:

"Dit wordt gevoeld door ieder lid dat oefeningen bijwoont. Er is geen band, geen saamhorigheid. Het korps hangt als droog zand aan elkaar. Er gaat geen kracht vanuit."

Blijkbaar worden vele burgerwacht leden toch louter door financiële motieven gedreven. Er wordt nog een fusie poging met de omliggende dorpen voorgesteld. Maar de burgerwacht ontwaakt niet meer. In 1922 is er nog slechts sprake van een "rustende burgerwacht". De nieuwe burgemeester acht de burgerwacht overbodig en de laatste wapens worden ingeleverd.

Het vignet 'Steun wettig gezag', dat de eerste jaren in gebruik was bij de B.V.L.

Vignet, oud model

Vignet, nieuw model

DE BIJZONDERE VRIJWILLIGE LANDSTORM

Anders loopt het met de Bijzondere Vrijwillige Landstorm. Deze krijgt na 1918 de instemming van de minister van oorlog jhr. Alting von Geusau. Er wordt

L. B. M. van Agt
(De Meijerij)

een hele organisatie uit de grond gestampt. Oosterwijk komt terecht in het landstormcorps "De Meijerij" dat onder leiding staat van L.B.M. van Agt uit Eindhoven.

Maar deze organisatie komt behoudens enkele pogingen om als stakingsbreker op te treden niet veel verder dan defilé's aan de koningin en landdagen. Op 30 augustus 1930 is er zo'n landdag in Oosterwijk, waar pater Henri de Greve SJ spreekt voor zo'n 6000 belangstellenden, waaronder de minister van defensie Deckers. Een delegatie kreeg een officiële ontvangst op het gemeentehuis.

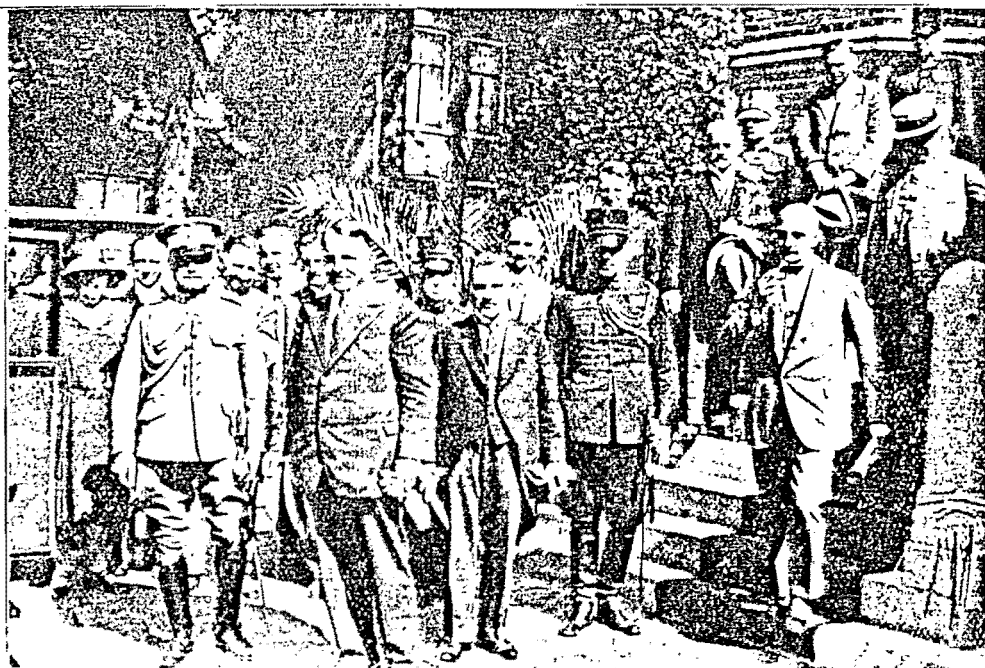
Toch kan men niet aan de indruk ontkomen dat de BVL een padvindersclub was voor volwassenen, waarin grote nadruk werd gelegd op symbolen zoals insignes, medailles, vlagvertoon en sportieve ontmoetingen (schietswedstrijden, sabelschermen).

Men stelde trouw aan de koningin en vaderland boven trouw aan de parlementaire democratie. Sommige oprichters van de BVL waren toen al op een bedenkelijk niveau bezig. Gerritson was geestelijk vader van de Nationale Unie geworden en Van Gybland Oosterhoff. was de spil rondom het Verbond voor Nationaal Herstel.

OPNIEUW ORDE EN GEZAG

En ook nu zien we dat met name bij clubs die meer geporteerd zijn voor orde en gezag dan voor parlementaire democratie de gedachte leeft over het opnieuw opzetten van burgerwachten. OSL en VLN zijn daar voorbeelden van, en onlangs kwam een Centrumpartij-lid in het nieuws omdat zij een burgerwacht wilde opzetten. Dit alles om Nederlanders tegen linkse mensen en buitenlanders te beschermen. Maar we zullen het niet zo ver laten komen.

"Wessen Morgen ist der Morgen? Wessen Welt ist der Welt?" zijn de retorische vragen van Bertold Brecht. Niet die van de burgerwacht! "Vorwärts und nie vergessen"!

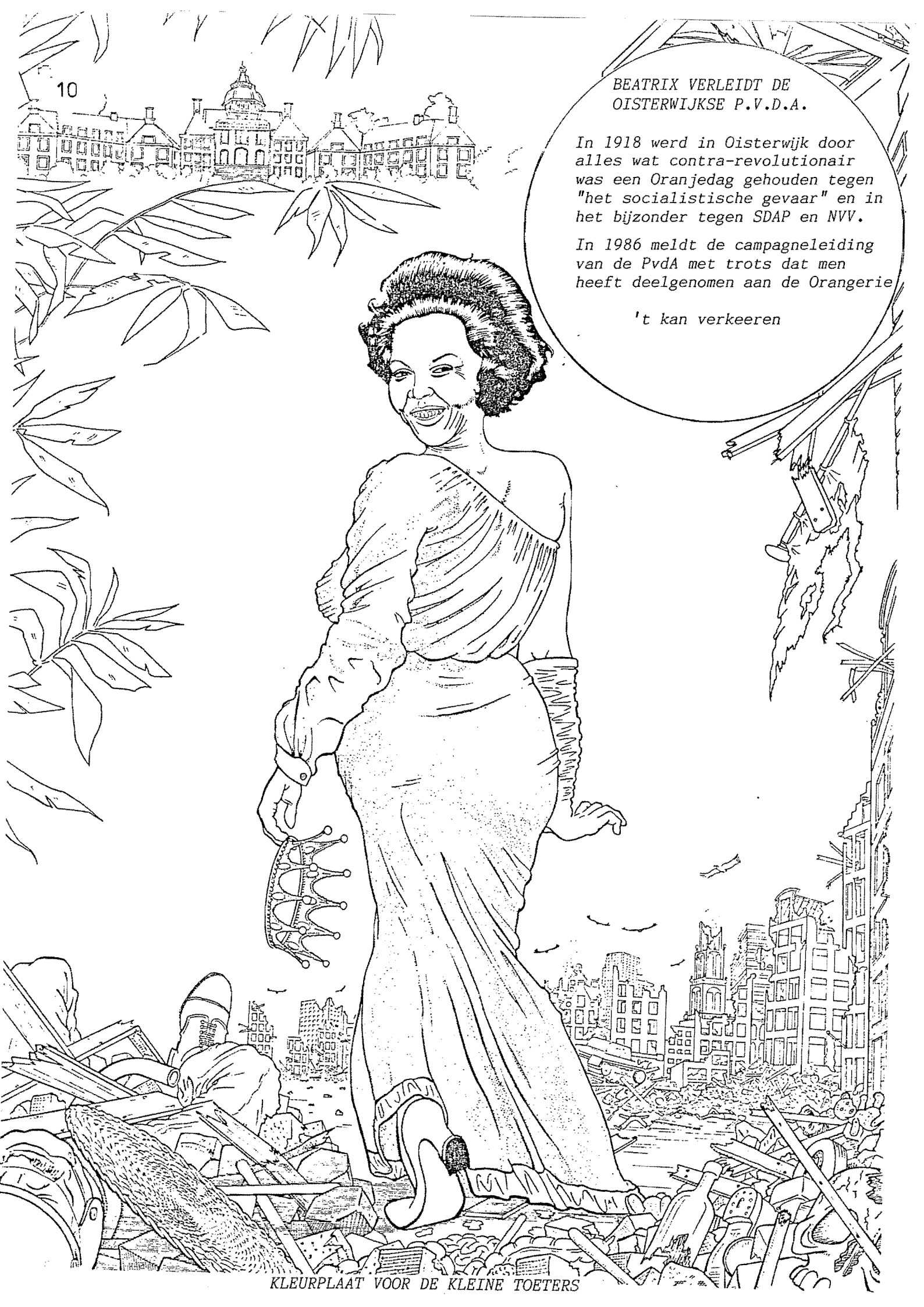
Officiële ontvangst van den Bijzonderen Vrijwilligen Landstorm

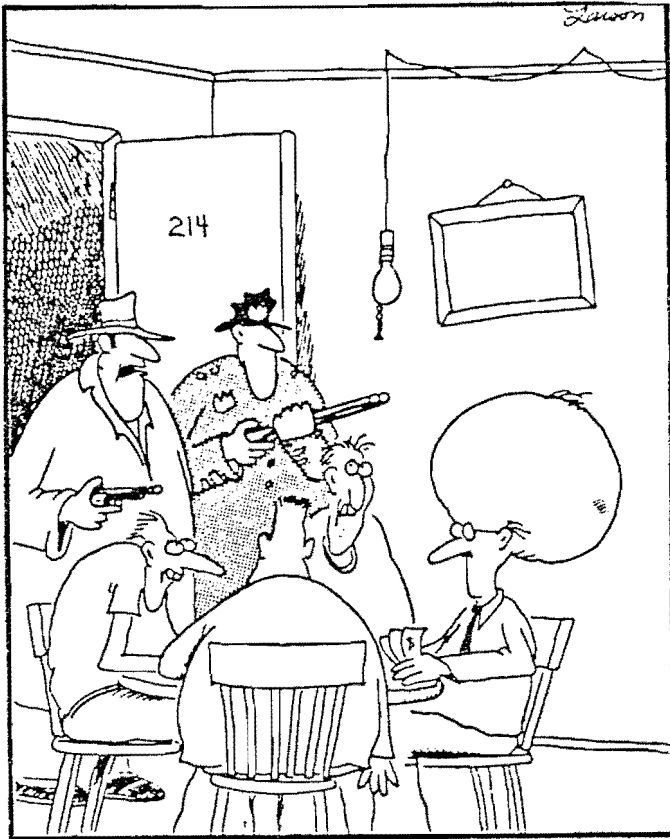
BEATRIX VERLEIDT DE
OISTERWIJKSE P.V.D.A.

In 1918 werd in Oisterwijk door
alles wat contra-revolutionair
was een Oranjedag gehouden tegen
"het socialistische gevaar" en in
het bijzonder tegen SDAP en NVV.

In 1986 meldt de campagneleiding
van de PvdA met trots dat men
heeft deelgenomen aan de Orangerie

't kan verkeerem

"Freezel ... Okay, now ... Who's the brains of this outfit?"

EEN ZWARTE DAG

21 mei verkiezingsavond. Radicaal links maakt zich ook in Oisterwijk op voor een naar verwachting niet al te gunstig stembusresultaat. Toch komt de klap hard aan. De positie van radicaal-links wordt geminimaliseerd, ook in Oisterwijk: de PPR zakt van 1.5% naar 1.0%, de PSP keldert van 1.6% naar 0.7% en de CPN moet het stellen met een schamele 0.3% tegen 1.0% bij de vorige 2de kamer-verkiezingen. Links verliest de verkiezingen. De winst van de PvdA komt uitsluitend van radicaal-links. De veramerikaanisering van de campagnes en de mannetjesmakerij bezorgen het CDA een verkiezingsoverwinning. Programma's en concrete actiepunten hebben minder zwaar gewogen bij de keuze die de mensen maakten. En wat dat betreft moet links ook de schuld bij zichzelf zoeken. De PvdA is afgestraft voor het voeren van een campagne die zo voorzichtig en vriendelijk naar het CDA toe was dat het voor grote delen van de kiezers niet echt duidelijk werd waarom men links en niet CDA moest stemmen. Maar ook radicaal-links voerde een matte en ongeïnspireerde campagne. De wonden likkend van interne ruzies werd geen wervend alternatief geboden voor een in de opiniepeilingen gedoodverfde CDA-PvdA coalitie. Mensen die acties voeren, die actief zijn in de sociale bewegingen, die zich blijven verzetten tegen kernenergie en kruisraketten hebben echter zo'n politiek alternatief wel nodig om geïnspireerd door te kunnen gaan. Links zal meer durf moeten tonen, zal buiten het parlement een vuist moeten maken tegen Lubbers. Gezamenlijk moeten we toch deze rechtse coalitie op de knieën kunnen krijgen.

RIJKSPOLITIE 40 JAAR

Geen bezoek, geen bloemen, geen vlaggen, meer cellen...

Dit jaar bestaat het corps rijkspolitie 40 jaar, maar de vlaggen blijven in de kast als het aan de scheidende adjudant Van Ampting ligt. Een interview met de Oisterwijkse groepscommandant in Het Nieuwsblad van het Zuiden ontaardt in een lange klaagzang. De rijkspolitie zit volgens Van Ampting klem tussen de bezuinigingswoede van de CDA-VVD regering en de groeiende omvang van haar eigen takenpakket. De toenemende criminaliteit zou bestreden moeten worden door meer te surveilleren, maar dat wordt nu juist door de bezuinigingen onmogelijk gemaakt. Het ontgaat Van Ampting waarschijnlijk dat de bezuinigingswoede van CDA en VVD een belangrijke oorzaak is van de toenemende criminaliteit. Steeds meer mensen worden gedwongen te balanceren op het randje van het bestaansminimum. Met de regelmaat van de klok gaat deze regering voorbij aan de verlangens van

grote groepen van de bevolking, zoals bij de voornemen plaatsing van kruisraketten en de bouw van nieuwe kerncentrales. Protestacties, demonstraties, vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid zijn het gevolg. Om dit verzet de kop in te drukken moeten regelmatig ook de manschappen van Van Ampting worden ingezet. De roep om een uitbreiding van het politieapparaat wordt een koorzang als je die ook terugvindt in de gemeenteraadsprogramma's van CDA en VVD. Het opvoeren van de repressie is een slecht middel om het democratisch gehalte van de samenleving te verhogen. Integendeel, het werkt averechts. In hun programma voor de raadsperiode '86-'90 hebben CDA-VVD-PvdA de intentie vastgelegd om een voorlichtingsprogramma voor scholen te ontwikkelen inzake vandalisme en racisme. Een voornemen dat navolging verdient. Immers voorkomen is beter dan genezen.

UIT GEPERST

16 april 1986

*Mina is baas in d'r eigen buik
En voor het mansvolk nu buiten gebruik
Mina is mannen gaan haten
Er valt met haar niet te praten
z'is in 'n onmeuzen 't vrijen verleerd
Mina is voortaan geëmancipeerd*

*Mina is baas in d'r eigenste bast
En heeft de broek aan; een die haar goed past
Mina voelt niks meer voor krotten
Zich manser dan mannen gaan voelen
Heeft 't beminnen de rug toe-gekeerd
Mina is voortaan geëmancipeerd*

Columnist "Ruud" van De Klepperman gaat nog moeilijke tijden tegemoet. In zijn bijdrage in De Klepperman van 16 april jl. klinkt duidelijk zijn angst voor vrouwenemancipatie.

Vrouwen die niet langer beantwoorden aan zijn reactionaire normen, worden voor hem onbereikbaar, ze keren hem de rug toe. Ruud mist iedere realiteitszin als hij het brede karakter van de vrouwenbevrijdingsstrijd niet onderkent. Het is een onomkeerbaar proces, waarin vrouwen opkomen voor gerechtvaardigde eisen als recht op zelfbeschikking, werk en onafhankelijkheid.

Het hierna volgende gedicht van Dorothee Sölle kan hem misschien de eenzijdigheid van zijn denken doen inzien.

VROUWENEMANCIPATIE

*Wij willen niet
worden als de mannen
in onze maatschappij
verminkte wezens
door de prestatiedwang
verarmd in hun emoties
verzakelijkt tot bureaucraten
afgericht tot specialisten
gedoemd tot carrièrebouw*

*Wij willen niet
de seksuele rechten en
de seksuele afstomping van de mannen
genitale prestatie
in kwantiteit gemeten
seks als waar
gevraagd verkocht
betaald en vertoond*

*Wij willen niet
het door mannen bedachte
en beheerste gezin
dat alleen bestaat voor zichzelf
dat mensen apolitiek maakt
vrouwen infanciel
en jongeren neurotisch*

*Wij willen niet
verzorgd beschermd opgetut worden
de kinderen voeden africhten aanpassen
de mannen bemoeieren en oplappen*

*Wij willen niet
leren wat de mannen kunnen
heersen en kommanderen
bediend worden en veroveren
jagen buit maken onderwerpen*

uit: Dorothee Sölle
De langste adem

LITERATUUR

CULTUURGESCHIEDENIS:

De geschiedenis van (volks)cultuur en mentaliteiten is een betrekkelijk jong thema en staat nog in de kinderschoenen, zeker wat betreft de Nederlandse geschiedenis. Standaardwerk in die cultuurgeschiedenis is nog steeds 'HERFSTTIJ DER MIDDELEEUWEN' van J. Huizinga (Groningen, 1984) dat in 1919 al verscheen en vooral nu als historisch hoogtepunt geldt.

E. Shorter's DE WORDING VAN HET MODERNE GEZIN (Baarn, 1975) is een onontbeerlijk boek voor hen die willen weten hoe het gezin nu eigenlijk hoeksteen van de samenleving kon worden. Shorter schetst een beeld van een industrialiserende samenleving die ook andere samenlevingsvormen ging eisen. De charivari, of het 'toefelen', komt ruimschoots aan bod. In 1908 schreef H.N. Ouwerling UIT DE DONKERE GEWESTEN. Hij reageerde hiermee op de vernietigende kritieken die het literaire werk DE VERSTOOTELING van H.J. Maas in de pers ontving. De Verstooting handelt over een Noord-Limburgs dorp en verhaalt de corruptie, schandalen en criminaliteit van vooral notabelen en geestelijkheid. Ouwerling heeft in zijn 'Uit de donkere gewesten' een beeld geschetst van de provincies Noord-Brabant en Limburg

en concludeerde dat Maas gelijk had met zijn roman. Uit het boek: "Of ik den aard van de Brabanders en Limburgers slecht vind? Volstrekt niet; maar ze zijn achterlijk in vele opzichten. Een heele massa kent nog geen hooger genot dan zuipen, leelijk doen en vechten."

REPRESSIE

Nu in Duitsland al een klassieker; Stefan Aust's DER BAADER MEINHOF KOMPLEX (Hoffmann und Campe 1985) waarin o.m. een afschuwelijk beeld geschetst wordt van een Duitse samenleving die zeer hard op weg is totalitair te worden en waar de grens tussen politieke en criminele opsporingsdiensten inmiddels bijna vervaagd is.

In "De As" (nr. 73, maart '86) is een artikel opgenomen van de Rotterdamse staatsjurist Thom Holterman, OOK ALS HET SYSTEEM NIET WERKT BLIJFT HET HUIVERINGWEKKEND. Op basis van wetten en wetsvoorstellen door de huidige regeringscoalitie laat Holterman zien hoe perfect de Nederlandse Controle-mechanismen al zijn. Zijn conclusie die eigenlijk al verwerkt is in de titel: "Maar die democratie heeft een totalitair karakter gekregen door vergaande inbreuken op publieke vrijheden, door diepgaande inmenging in het persoonlijke leven van mensen en door de sterke centralisatie van het regeringsstelsel."

Actueel lijkt ook het gerucht makende werkje OVER HET TERRORISME EN DE STAAT van Gianfranco Sanguinetti (Bussem 1982) dat nog steeds voor enkele pieken bij "Boekvoordeel" te koop ligt. Het werk is een aanklacht tegen de repressieve (Italiaanse) staat en actueel doordat het terrorisme en staat koppelt. Aanslagen van de Franse geheime dienst tegen Greenpeace, van de Duitse geheime dienst in de gevangenis van Celle, Amerikaanse CIA'ers in Nicaragua, de Rode Brigades als onderdeel van de Italiaanse geheime dienst en nu ook de CCC-hoofdverdachte die connecties heeft met de Belgische BVD, maken het werkje verduiveld actueel.

Historisch, maar niet minder actueel, is ZONODIG MET BEHULP VAN WAPFYS van Paul Krijnen (SUA, Amsterdam, 1983). Dit boek beschrijft de geschiedenis van rechtse paramilitaire organisaties in Nederland zoals de Bijzondere Vrijwillige Landstorm, de Orde Dienst en haar nazaten OSL en VLN. Het boek biedt een onthullend overzicht van de continuïteit van extreem-rechts. Het is daarmee een belangrijke informatiebron voor de progressieve en anti-fascistische beweging op dit moment.

LITERATUUR

Oriana Fallaci schreef EEN MAN (Amsterdam 1983). Het al klassieke relaas van de Griek Panagoulis tegen het fascistische Griekse regime. In een interview met De Volkskrant vertelde een totaalweigeraar onlangs dat hij zijn weken in een isoleercel alleen maar volhield dankzij Fallaci's "Een man". Max Frisch publiceerde STILLER (Amsterdam 1981). Met "De Blechtrommel" van Gunther Grass en "Biljarten om half-tien" van Heinrich Böll behoort "stiller" tot de beste werken uit de Duitstalige literatuur. "Stiller" is het verhaal van een man die een andere identiteit aanneemt maar het moet afleggen tegen zijn sociale omgeving en de moderne samenleving die een vaste rol eisen. Uitstekende psychologische roman.